



**Eminentissimi Ac Reverendissimi Domini, D. Joannis Baptistæ, Cardinalis De Luca, Theatrum Veritatis Et Justitiæ, Sive Decisivi Discursus**

Ad Veritatem Editi In Forensibus Controversiis, Canonicis & Civilibus, in quibus in Urbe Advocatus, pro una partium scripsit, vel Consultus respondit ; Cum Indicibus Argumentorum, Causarum ac Rerum luculentissimis. Opus Tam Judicibus, Quam Causarum Patronis, atque omnibus in utroque Foro ...

Pars I. De judiciis & judicialibus. Hoc est de Sententia & re judicata, Executione, Attentatis, Judice, Notario, Advocatis, Procuratoribus, Expensis, & aliis ad materiam judiciorum. Pars II. Relatio Romanæ Curix forensis, ejusque Tribunalium, & Congregationum

**Luca, Giovanni Battista de  
Coloniae Agrippinae, 1691**

XXXVI. De Governatore Urbis, ejusque Ministris, & Tribunali.

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74090)

tam Sixti V. Constitutionem attributa sunt dicta  
 Conf. 100. Sixti V. procedit etiam cum processu  
 33 summario, & executivo, adeo ut eius sententiæ &  
 decreta; suspensivam appellationem non admit-  
 tant ac propterea quando ab eis appellatur ad  
 Tribunal Camera, ab isto regulariter committi so-  
 let appellatio ad solum devolutivum cum clausula  
*servata forma*. Quoties nullitatis, vel injustitiæ ra-  
 tio; aliter non suadeat, ut agendo de dicto Tribu-  
 nali Camera advertitur.

## D I S C. XXXVI.

De Governatore Urbis, eiusque Tri-  
 bunali.

## S U M M A R I U M.

- 1 **D**e origine huius officii remissive, & de eius prero-  
 gativa.
- 2 Est Magistratus secularis, & quam iurisdic-  
 tionem habeat cum Clericis, & ecclesiasti-  
 cis.
- 3 De audientia quam habet à Papa.
- 4 De modo cum quo incedit per Urbem.
- 5 De eius Locumtenente civili.
- 6 In quo propriè versetur manus Gubernatoris.
- 7 Magis invigilandum est ne delicta committantur,  
 quam ut commissa puniantur.
- 8 De Locumtenentibus criminalibus, & aliis mini-  
 stris.
- 9 De Congregatione quam tenet, qui interveniant,  
 & quid in ea agatur.
- 10 Quas partes soleat in his gerere Papa.
- 11 Laudatur rigor, & de rationibus.
- 12 Quare in Urbe & Statu Ecclesiastico iustitia  
 bene administratur præsertim in criminali-  
 bus.
- 13 De eadem commendatione rigoris, & aliquarum  
 exorbitantiarum, quæ referuntur in ista materia  
 criminali.
- 14 Quare de stylis, & de aliis ad hanc materiam spe-  
 ctantibus non agatur.
- 15 Quod pro maiori parte procedatur cum hanni-  
 mentis.
- 16 De visitatione carcerum quam facit Guberna-  
 tor.
- 17 De eius iurisdictione contra districtum, & que  
 agat.
- 18 Commendatur usus exploratorum.

**I**n eadem insinuata Rubrica Cardinalis Came-  
 rarii, de isto quoque officiali, ejusque origine,  
 mentio habita est; Inter omnes etenim Curie  
 officiales, & Prælatos, post Cardinales, ipse pri-  
 mum occupat locum, ob enunciatam figuram  
 Vicecamerarii, undè propterea in publicis ac so-  
 lemnibus functionibus Papæ, præcedit etiã Re-  
 gum, & Principum Oratores, ac Pontificis nepo-  
 tes, aliosque Magnates qui Solii prærogativa po-  
 tiuntur.

2 Est autem istud officium manuale, ad Pon-  
 tificis nutum amovibile, eiusque munus consistit  
 in seculari gubernio Urbis, undè propterea dici-  
 tur magistratus secularis, qui iurisdictionem non

habet cum clericis, aliisque personis ecclesiasticis,  
 juxta eius ordinaria facultates; Bene verum quod  
 per breve speciale, jure cujusdam extraordinariæ  
 delegationis; aliquæ facultates etiam cum cleri-  
 cis & ecclesiasticis ei communicari solent; Idque  
 omnino incongruum non est, dum istud officium  
 semper residet in qualificato Prælato, qui prop-  
 terea est persona ecclesiastica; Ac etiam quia, ubi  
 de gravibus negotiis agatur, omnia operatur, cum  
 scientia, & participatione Papæ, cujus audientiam  
 ordinariam fixam supra omnes alios officiales ha-  
 bet singulis diebus mercurii, & sabbathi cujusli-  
 bet hebdomadæ; ultra extraordinariam, juxta  
 negotiorum contingentiam, pro qua, singulis die-  
 bus, ac horis licentiam habet certiorandi Pontifi-  
 cem per literas familiares.

Occasione autem accedendi ad Pontificis au-  
 dientiam, sive ubi al per Urbem publicè in-  
 cedat, ipsum præcedit armata familia quorum-  
 dam militum, qui bini ad formam processionis  
 incedunt cum armis hastatis, tanquam per imagi-  
 nem illius militiæ, quæ præcedit pro custodia Pa-  
 pæ, atque congrua est supremis Principibus, cum  
 aliqua tamen differentia, tam in habitu, quam in  
 forma armorum; Ut etiam habet Regens Magnæ  
 Curie Vicariæ Neapolis, sed iste in longè majori  
 numero majorique ornatu Gubernator, ordine ac  
 decore.

Quamvis autem iste officialis, in Urbe; eius-  
 que districtu, utramque habeat temporalem iurisdic-  
 tionem, civilem scilicet, & criminalem; Nihilomi-  
 nus, causatum civilem modicam, peneque nul-  
 lam habet cognitionem, parumque in isto causa-  
 rum genere se ingerit, solumque habet unum Lo-  
 cumtenentem in civilibus, simplicem togatum, cu-  
 jus munus versatur in summaria cognitione causa-  
 rum breviorum, & præsertim earum, quæ contin-  
 gant pro famulorum, aliorumque operariorum  
 mercede, undè propterea pedanei Judicis figuram  
 facere videtur.

Præcipuum itaque, ac totale munus Guberna-  
 toris Urbis, ejusque Tribunalis, ac ministrorum,  
 versatur circa causas criminales atque reorum, & 6  
 delinquentium punitionem; Magis autem ac prin-  
 cipaliter in vigilando, super publica quiete, & ne  
 delicta committantur, cum Principis, atque Re-  
 ctoris, majores, & commendabiliores partes con- 7  
 sistere dicuntur, potius occurrendi ne sequantur  
 delicta, quam ut sequuta puniantur. Ideoque com-  
 mendatione dignus est ille Rector Civitatis, vel  
 provincie, qui nullas, vel raras habuit occasiones  
 puniendi delinquentes ob istorum pœnuriam.

Pro isto autem munere exercendo, quam plu-  
 res Gubernator, ultra dictum Locumtenentem  
 civilem, habet officiales, ac ministros subordi- 8  
 natos; Nempe, duos Locumtenentes criminales,  
 quorum singuli habent aliquos subordinatos qui  
 dicuntur substituti, ultra Notarios criminales &  
 civilem, quorum singuli pariter habent plures sub-  
 stitutos, nec non copiosam familiam armatam, cum  
 Barifello, qui per antinomiasiam, ad differentiam  
 illorum Auditoris Camera, Vicarii, & Sena-  
 toris dicitur Barifellus Romæ, atque est  
 gradus primarius inter birrarios istius principis  
 patus.

Habet autem Congregationem Criminalem  
 in eius palatio in die martis cujuslibet hebdomadæ,  
 in qua interveniant, præfati duo Locumtenentes  
 cri-

criminales, & aliqui ex dictis ministris inferioribus, qui Locumtenentes substituti dicuntur pro causarum qualitate id est illi, qui aliquam habeant, vel habuerint participationem in causa, sive in fabricatione processus; Ac etiam interveniunt, Advocatus Camerae, & fisci, quando intervenite velit & Procurator fiscalis generalis, cui principaliter incumbunt partes instandi contra inquisitos, eiusque substituti, unus vel plures, pariter pro causarum qualitate, ac participatione respective, Nec non Advocatus pauperum, & duo Procuratores pariter pauperum superius insinuatim occasione agendi de Congregatione Visitationis carceratorum; Unus nempe deputatus ex officio juxta praxim omnium principatum, seu magnorum Tribunalium; Et alter per Confraternitatem Charitatis,

In ista vero Congregatione, audiuntur Advocati & Procuratores defensores Inquisitorum; ac etiam Advocati; & Procuratores accusatorum, qui pro usu loquendi Curiae, adhaerentes fisci, seu instigatores nuncupantur in contradictorio, quod deficientibus Instigatoribus, seu adhaerentibus, haberi solet, inter defensores, & fiscales, de quibus supra; Et quando desint quoque defensores extrinseci, ut contingit in pauperibus, qui non habeant modum eos conducendis, habetur contradictorium inter dictos, fiscales & defensores pauperum; Et quando inquisitus pauper cupiat, ut dictis Advocatis, & procuratoribus pauperum alius adjungatur defensor, quem nominet, eo quia illi magis confidat, tunc solet Gubernator, illum caudicium requirere, pro hujusmodi charitate exercenda, quae libentissime adhibetur; Ad eum quoque (licet nimium raro) aliqui inquisiti, ac praesertim exteri, non informati de stylo, curiae, nominare, seu petere soleant aliquem famosum, ac primi nomini Advocatum civilem, qui a criminalibus omnino abstinere profiteatur, istaque non defraudat votum inquisiti, quando tamen urgeat motivum charitatis, & non alias.

Expleto autem contradictorio, seu discussione causa, ille Locumtenens, qui sit ejus Judex, referendo more Ponentis causae merita, tam offensiva, quam defensiva, exquirat votum Congregationis, tanquam per speciem Assessoris (cum acta judicialia ac sententias ipse solus conficiat,) Et postquam conclusum fuerit circa condemnationem; vel absolutionem, seu aliam notabilem provisionem, Gubernator, qui non solet proprium votum proferre adnotando resolutionem, ejusque circumstantias, & an concordibus vel discordibus votis sequuta sit, in supra enunciata audientia Papae, illum de omnibus certiorum reddat, atque ab eo recipit oraculum, quod quandoque est resolutioni conforme & quando difforme minuendo scilicet poenam; Ac etiam pro qualitate criminum, & circumstantiarum, mandando ut augeatur, sive quod alia adhibeantur diligentiae; Aut dispensando alicui impedimento legali circa species probationum; Sive circa minorem aetatem, quae regulariter excusare solet a poena ordinaria, quoniam ubi agitur de criminalibus atrocibus, sive mali exempli; Vel quod per extrajudiciales noticias habeatur illa certa probatio, quae desit in processu; Tunc cum eius auctoritate supplere solet aliquem defectum, juxta Pontificis regnantis genium, vel commendabilem zelum, & vigilantiam, publicae quietis, & tranquillitatis, rigorose agendo cum delinquentibus; Cum

ex magis veris, tam legalibus quam politicis rationibus, rigor contra delinquentes, ac facinorosos potius adhiberi debeat, illeque veram pietatem reodeat erga innocentes universamque Rempublicam; Unde propterea ex Sanctorum PP. testimonio, nulla major, magisque grata victima Deo offertur, quam inactare criminofum, cum via legis, & justitiae; Et e converso, pietas, seu misericordia erga criminofos, reodeat impietatem ac rigorem contra innocentes, dum ita est indulgere serpentibus, aliisque venatis, ac damnosis animalibus, ut ovibus, aliisque pacificis, atque humano generi proficuis animalibus officiant; Ac propterea inspidam, ineptamque dicere consuevi illam pietatem, vel charitatem, quae offendant justitiam, cujus charitas, comes, & pedisequa esse debet, & non alias.

Cumque iste supremus Princeps (forte singulariter in toto Orbe) a merè privata, & quandoque etiam depressa fortuna, ad istum apicem, per omnes penè gradus ascendat, atque pro frequentiori contingentia peritus in legibus esse solet, vel saltem, occasione tot munerum, in quibus versatus, magnam habere soleat praxim, atque negotiorum peritiam; Hinc sequitur optimus effectus, pro publica quiete, & tranquillitate, ut scilicet Judices, ac Magistratus, non de facili illud habeant liberum arbitrium, quod cum justitiae detrimento, & Republicae perturbatione, habere solent in illis partibus, in quibus Princeps utpote habens in eo statu natalia, atque hujusmodi negotiorum peritia destitutus, libenter patitur ab iniquis Judicibus, ac Magistratibus injectionem pulveris in oculos, Id autem pro frequentiori contingentia in isto Principe non contingit, ut etiam occasione aliorum negotiorum universi Status ecclesiastici, insinuatur supra, agendo de Congregatione Consulta.

Quamvis autem, (discurrendo in abstracto) exorbitans videatur Curiae usus, praesertim verò ille hujus Tribunalis, in causis criminalibus; Tum ex eo, quod tam judicatura, quam curialitas, in hoc genere haberi non solet in ea majori eximiatione, in qua ex dispositione juris, haberi debet, atque juxta frequentiorum praxim alibi habetur; Ad eum quoque qualificati, ac primarii viri pro frequentiori contingentia, in his causis se non ingerant; Ac etiam ob rigorosa bannimenta a juris dispositione exorbitantia, cum quibus magis istud Tribunal regitur quam cum regulis juris, pluresque habeantur aliae exorbitantiae; Et praesertim illa, quae omnium major reputatur, quae resultat ex Motibus propriis utriusque Pii IV. & V. super denegatione appellationis suspensiva; ad eum celeriter, sequuta sententia subsequatur executio, etiam irretactabilis & capitalis, Unde propterea intimatur Reo, in ipso instanti in quo ducitur ad cappellam, seu confortariam; Ex ea ratione, quod quamvis sententia proferatur ab uno Judice, accedit tamen votum plenae Congregationis ut supra, ac etiam communicatio negotii cum ipsomet Papa.

Adhuc tamen dicere consuevi, quod in hoc praesertim practitari videtur limitatio illius legalis, ac philosophici assumpti, quod effectus non potest esse diversus a sua causa, cum ita ex causa mala, resultet effectus bonus, quod scilicet hujusmodi exorbitantes rigores, qui discurrendo in abstracto, & per regulas juris, damnabiles videntur

tur in adeo gravi, ac irrefractabili materia vitæ, ac famæ hominum, quæ tecum trahit etiam bona ob eorum publicationem, pro qualitate criminum; Attamen fuit commendatione digni quoniam effectus est optimus, dum ita omnes, etiam Magnates ac nobiles, à quorum correctione vere pendet publica quies, huiusmodi exorbitantium timore correpti criminibus; atque ab indebitis licentiis & à grassatorum ac facinorosorum hominum, turpibus, vereque infamibus, abstinere protectionibus, quæ iudicæ, ac etiam in legibus politicis; cavere deberent ipsius nobilitatis amissionem.

Nimium quoque, eidem publicæ quieti; & tranquillitati, favere videtur ille stylus promptæ, ac celeris punitionis, propè delictum, cuius memoria adhuc sit recens adeo, quando esset possibile ipsamet die, nimium opportunum esset; ut puniatio sequeretur, dum ea quæ serò sequitur, nullam facit in populo impressionem, illumque non operatur effectum, ob quem ea sequi solet, ac debet, ne crimina scilicet in futurum perpetrentur, dum jam patris, ita non consultur.

Distinctè autem de hoc Tribunali mihi agere non conceditur, minusque eius stylos, vel praxim referre; ex rationibus insinuat in rubrica pro cæmali iudiciorum, ubi assignatur causa, ob quam in hoc universali Theatro, criminales materiae negliguntur; Neque earum theoretica tractatio desumpta ex regalis, seu propositionibus juris communis conferret, cum nimium rari sint casus insoliti, in quibus provisum non sit per hujus Magistratus bannimenta; cum quibus pro frequentiori praxi proceditur, ita cum eis tollendo Juristarum subtilitates, ac cabalas; cum quibus criminofii excusari facile possunt, ac solent, dum ita potius delinquendi licentia; nutritur & conservetur.

De munere autem hujus Magistratus, in visitatione carcerum, agitur supra agendo de Congregatione visitationis carceratorum; Eiusque jurisdictionis, intra Urbis relictum, vel agrum, restricta non est sed se protendit ad universum districtum quadraginta miliarium, circum circa, eodem modo quo illa Vicarii, & Senatoris, Unde propterea (ut de Vicario supra insinuatum est) etiam in prima instantia concurrat cum quolibet iudice ordinario seculari, & quandoque etiam ecclesiastico, quando enunciata facultates specialiter communicatae id permittant; illum præveniendos; Quinimmo bannitos & contumaces Curiarum interiorum, etiam baronalium, qui coram eo se constituunt, audit, ac recipit, atque causarum cognitionem assumit, quod Baronibus conquarentibus, suamque jurisdictionem tuentibus, variam praxim habere solet pro Papæ præsertim arbitrio, ex causarum qualitate, aliisque facti circumstantiis regulari solito. *insinuat in tit. de jurisdictione, dist. 88.*

Item nimium, ad prædictorum bonorum effectuum productionem, confert valde commendabilis hujus Tribunalis stylus habendi multos exploratores, qui vulgò *spie* dicuntur, non solum publicos, & cognitos quorum opera, pro vulgi seu plebis negotiis, & contingentis potius prodesse videtur, sed occultos, etiam nobiles, & qui qualitates habeant natales, vel fortunæ gradus; aut bona, ignobilissimum tamen, ac infamem habent animum, indignosque mores; dum, velex genio,

vel ob turpe lucrum, istud infame munus, nimium diligenter peragunt; Ita etenim criminofii facilius inquiruntur, adeo ut iuxta aliorum curiosorum traditionem, in omni hominum statu adsint de hoc genere exploratorum, nullaque pene adesse videatur domus, vel familia Cardinalium, vel Oratorum Principum, sive Magnatum aliorumque nobilium virorum, in qua non adsit Curia minister, atque occultus explorator, qui tamen frequentius ipsi Domino seu patrifamilias cognitus esse solet sed toleratur, ut ita habeatur stimulus benevendi; Et utinam in nostra quoque professione, vel genere non adessent, ut non adesse credendum, ac sperandum est; Ipse vero stylus habendi hos ministros, & operarios est commendabilis, & proficuum pro publica quiete.

## DISC. XXXVII.

## De Senatore Urbis, aliisque officialibus fori Capitolini.

## S V M M A R I V M.

- 1 **D**E significatione hujus vocabuli Senatoris.
- 2 De eius introductione, ac potestate.
- 3 Quo tempore officium duret, & de qualitatibus ad illud necessariis.
- 4 Quod antiquitus etiam Reges, & Principes hoc munus exercebant.
- 5 De Capitolio Romano, eiusque duobus partibus, vel corporibus.
- 6 De Conservatoribus Populi eiusque Camera, & de Priore.
- 7 An, & quam participationem cum istis habeat Senator.
- 8 De officiis vacabilibus Populi, seu Capitolini.
- 9 De Tribunali seu foro contentioso Capitolino & ex quibus constituitur.
- 10 De Capitaneo appellationis, & quod non detur ulterior appellatio.
- 11 Sed quod cause diuturnam habeant durationem & quare.
- 12 De consultoribus assumi solitis.
- 13 Est forum competens civium & incolarum secularium, sed quare modicas tractet causas graves.
- 14 Improbatur praxis, ac etiam Statutum, ut in Urbe servari debeat ius civile, & de istius staturatione.
- 15 Quod deberet mutari praxis.
- 16 De cognitione causarum criminalium.
- 17 Quare eius styli non recenseantur.
- 18 De Statutis Urbis.
- 19 De districtu Urbis.
- 20 Habet Senator audientiam Papæ.
- 21 De prerogativa Populi Romani, seu ejus Conservatorum dandi libertatem servis qui Capitolium ascendunt.

Illud Senatoris nomen, seu vocabulum, quod in antiqua Republica Romana in usu erat, diversam habet significationem, diversamque redolet dignitatem; ab hodierno Senatore Urbis, de quo in præsentia agitur; Tunc etenim significabat unum ex illis senioribus, vel consulariis,